

VERZUCHTING OP HET SYMPOSIUM VAN MONUMENTENZORGERS:
'TERUG NAAR HET GILDESISTEEM'

Vakmanschap in restauratie ambacht dreigt te verdwijnen

DR. EVERHARD JANS

Op vrijdag 19 september j.l. organiseerde de Nederlandse Vereniging van Monumentenzorgers een symposium plaats, dat in het teken stond van ambachtslieden en ambachten in de Monumentenzorg. Dit voltrok zich in de eigentijdse ambiance van de Hanzenhof te Zutphen, in de coulissen van een oude Hazestad.

Voor een volle zaal gaf de symposiumvoorzitter het woord aan de heer *Gravestein*, die sprak namens het Centrum Hout (in 1982 opgericht). Hij lichtte het werkterrein van zijn stichting toe, die in samenwerking met TNO o.a. analyses van houtsoorten voor het bouwvak doorvoert en daarover rapporten

publiceert. Een in opdracht van de Stichting Garantiefonds Timmerwerk gemaakte film gaf een dynamisch beeld van de veelzijdige toepassing van hout in de bouwsector, ook in de toekomst. Het biologische bouwen en de milieuproblematiek werken ten gunste van het flexibele bouwmaterialen hout, ter-

wijl ook de gunstige prijs plezierig is. De Stichting is ook bereid garanties af te geven voor reconstructies van traditionele houten kozijnen bij restauratieobjecten. Binnenkort gaat de Stichting Hout een enquête organiseren waardoor de besteksomschrijving: 'eerste soort grenenhout' hopelijk overbodig zal gaan worden. Ook de verduurzaming van hout staat hoog in het vaandel.

De heer *J. A. Zwanenburg* van de Stichting Lood hield daarna een causerie met dia's over de loodtoepassingen in de bouw. Een stukje geschiedenis: *Leendert van Heusden* gaf al in een bouwkunde-klassieker uit de periode kort na 1800 precies aan wat je wel en beslist niet met lood kunt doen. Romeinse keizers werden vroeg krankzinnig door het drinken van alcoholica uit loden bekken (chemische verbinding!). In Nederland wordt per jaar 19.000 ton lood verwerkt. De uitspraak van milieuspecialisten: 'Lood is rotspul' bestreed *Zwanenburg*, hoewel er zich klachten voordoen (zwaveldioxide).

Namens de Rijksdienst voor de Monumentenzorg sprak de heer *Crèvecoeur* vooral over glas in lood. Hij leverde een luchtige restauratiefilosofie van vroeger en nu, begeleid door negentiende eeuwse cartoons. Ook werden recente glas in lood- en frescorestaurationen besproken. 'Safety first' dient ons devies te zijn! *Crèvecoeur* is medewerker aan het project 'Corpus Vitrearum' in West-Europa. Vervolgens, net voor de lunch, kwam *drs. G. E. Hartman* aan de beurt, deskundig wethouder voor de Monumentenzorg te Zutphen. Hier bevinden zich 385 Rijksmonumenten, waardoor de stad op de zestiende plaats staat in Nederland. De woonhuizen vormen het leeuwendeel. De wet op de stads- en dorpsvernieuwing van 1982 vormde een financiële terugslag, wat betreft rijks-subsidies. Toch kon er van 1977 tot 1982 voor 5 miljoen gerestaureerd worden. Natuurlijk zijn er ook nog de non-profitstichtingen als het Wijnhuisfonds, die al jaren onvervangbaar en fraai reddingswerk voor monumenten plegen. Als je huis in de toekomst niet op de gemeentelijke monumentenlijst voorkomt, krijg je alleen een karig centje uit de woningverbeteringspot. Het beste is dan ook een zo praktisch mogelijke aanpak.

DE OPLEIDING

Na deze waarschuwing volgde een verhaal van de heer *J. B. J. Hofmeijer*, namens de stichting Vakgroep Restauratie. Voorzichtig zijn met oude materialen, zei hij. Hij citeerde de befaamde *John Ruskin* uit 1849, die iedere restauratie (en destijds was daar helaas wel enige aanleiding toe) 'de meest volkomen verwoesting' van een cultuurmonument genoemd heeft. De waarheid ligt uiteraard in het midden. Vaak is restauratie gelukkig niet meer dan achterstallig onderhoud. Door de grote teruggang in de bouw is

het momenteel slechts verantwoord tien timmerlieden per jaar klaar te stomen, stelde Hofmeijer. Het bureau Twijnstra en Gudde maakte enkele jaren geleden een rapport over de vraag naar restauratie-bouwwerkers. Daaruit zou blijken dat er per jaar 200 mensen opgeleid moeten worden om de vraag op te vangen. In werkelijkheid stomen realistische cursusleiders momenteel slechts tien restauratie-timmerlui per jaar klaar. Helaas kan geen enkele metselaar in Nederland vaktechnisch klaren wat zijn collega 200 jaar geleden presteerde, via het onvolprezen stelsel leerling-gezel-meester. Een vakman heeft het werk sneller gereed, het bouwwerk gaat langer mee! In het personeelsbestand zit helaas een sterke achteruitgang door bezuinigingen op restauraties. Het vakmanschap dreigt te verdwijnen. 'Terug naar het gildesysteem' zei dan ook een vergrijsde bouwkundig ambtenaar aan zijn tafeltje.

De volgende spreker, de heer *Ronner* van de Stichting Vakopleiding Bouwbedrijf te Mierlo, vertelde dat de opleiding daar in 1964 begon. Het middag- of avondonderwijs werd omgezet in dagonderwijs. Vroeger haalde 50% het einddiploma, nu 80%. De huidige aannemer kan een tweejarige leerlingenopleiding niet meer betalen. Op 1 augustus wordt er een volwaardige cursus van een jaar gestart voor de opleiding restauratiemedewerker(timmerman). Daarna wil men een cursus voor assistent-uitvoerders gaan starten. Een goede mengvorm voor de toekomst is: timmerman-metselaar, terwijl ook de 'sjouwerman' opgewaardeerd dient te worden.

MONUMENTENWACHT

Als finalist van dit symposium sprak onderwijzman *Prak* namens de Landelijke Federatie Monumentenwacht. Belangrijk voor een monumentenwachter is: het bezitten van een auto met goede (en lange) ladders. De medewerkers mogen geen hoogtevrees hebben bij het werk aan torenspitsen en daken, balanceerend in goten. Deze nuttige federatie werd in 1973 opgericht: Friesland was koploper, Overijssel hekkesluiter. Zestien procent van de geconstateerde bouwkundige schade wordt door de Monumentenbezitters in de regel direct verholpen, 50 procent binnen 3 jaar na de melding. Wellicht wordt de Monumentenwacht (nu een landelijke stichting) in 1987 gedecentraliseerd, als organisatie.

Al met al een geslaagd symposium.

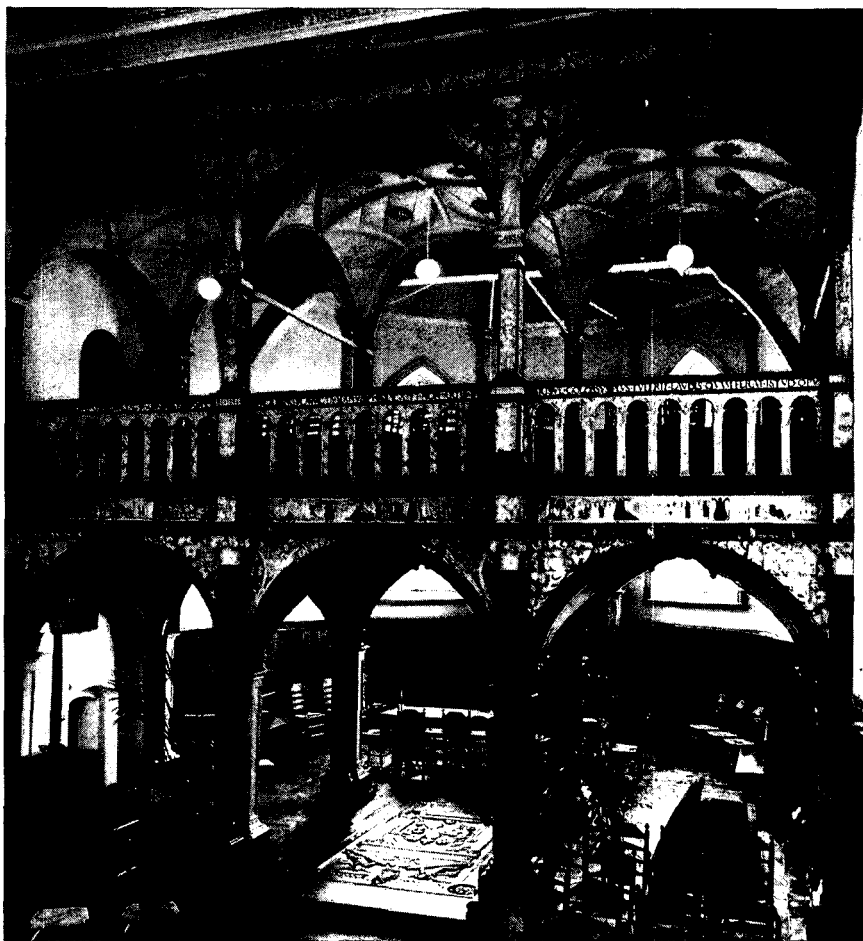
Literatuur:

W. B. J. Polman, De Nederlandse Vereniging van Monumentenzorgers, in: Gemeentewerken, 15, juli 1986, 180

C. F. J. Schriks, *Zorg om het stadsbeeld*, drieluik, Zutphen 1982

Meer leren over bouwen, *Stichting Vakopleiding Bouwbedrijf*, Postbus 16256, 2500 BG Den Haag
Handboek Loodbewerking voor de loodgieter, *Stichting Informatiecentrum Bewerkt Lood, Technisch Advies Centrum*, Delftweg 63, 2289 BA Rijswijk, prijs: f 20,- incl. btw en verzendkosten

Het monument van de maand december

Het interieur van de kerk van Oosterend, 'Monument van de Maand' in december in Friesland (Foto Winfried Walta)

Boeken

Hoogstamvruchtbomen

Zoals de ondertitel van het boek aangeeft, behandelt de auteur J. M. Brand geschiedenis, onderhoud en nieuwe aanplant van hoogstamvruchtbomen in produktieboomgaarden, in huis- en boerenboomgaarden, in kasteel- en kloostertuinen, op buitenplaatsen en langs wegen en waterlopen. Maar er staat ook van alles in over snoeien (verwaarloosde oude bomen zijn niet vergeten!), ziekten en plagen, oogst en niet te vergeten een uitvoerige lijst van oude fruitrassen en hun eigenschappen. Hoogstamvruchtbomen zijn uit de tijd en behoren tot het cultuurgoed van voorheen. Daarom is een handleiding van groot belang, zeker één die zo helder is geschreven als deze, zodat ook leken geen moeite hebben de raadgevingen op te volgen. Voor bewoners en eigenaren van cultuurmonumenten, die zoeken naar één of meer vruchtbomen, die passen bij de stijl en leeftijd van hun stenen troetelkind, is dit boek onmisbaar. Het is te krijgen door

f 16,- (incl. verzendkosten) over te maken op postrekening 9933 t.n.v. Natuurmonumenten te 's Graveland of op postrekening 4252780 t.n.v. de uitgeefster de Stichting landelijk natuur- en landschapsbeheer te Utrecht.

W. L. Jansen

Voorheen de vooruitgang

Een boek over de voormalige aardappelmeel- en strokartonfabrieken in de Veenkoloniën. Fotografie *Ton Broekhuis*, tekst *Ed die Marsman*, vormgeving *Hans Miedema*. Een sombere maar mooie fotoreportage van oude fabrieken in de groningse veenkoloniën. Allereerst wordt de geschiedenis van de veenkoloniën gegeven, gevolgd door een overzicht van een 17-tal inmiddels gesloten en veelal gesloopte fabrieken. Een laatste momentopname van wat eens een bloeiende industrie was. De interviews met betrokkenen maken de beelden nog somberder. Een uitgave van Van Gennep te Amsterdam. Prijs f 34,50.

AMtC